

koska siinä paikassa ei ollut ennenkään ollut havuja. Korsun takana oli valmiiksi kaivettu kuoppa, joka sopi hyvin tykin suoja-asemaksi ammunnan jälkeen.

Toimme tykin paikalle kokeillaksemme, miten vienti asemasta suoja-asemaan ja päinvastoin luonnistaa. Tarkoitus oli, että tykki on yön turvassa suoja-asemassa ja se vedetään välittömästi ennen ammuntaa tuliasemaan. Huomasimme heti, että siirto suojakuopasta ei sujukaan kuin elokuvissa, sillä korsun ikkunasyvennyksen ja hirsiesteiden takia tykin raastaminen korsun katolle oli aivan liian hidasta ja työlästä.

Niinpä jätimme tykin tuliasemaan valmiiksi suunnattuna niin tarkasti kuin pimenevässä illassa suinkin oli mahdollista. Hienosäätö oli pakko jättää aamuksi. Kaiken vaivannäön jälkeen selvisi eräs jokseenkin oleellinen asia, nimittäin ettei meillä ollut sirpalekranaatteja tälle tykille. Ei auttanut muu kuin vetää tykki vielä kerran suoja-asemaan odottamaan ylihuomisaamua, johon mennessä saisimme oikeanlaatuisia ammuksia. Edellisenä iltana olisi sitten vietävä ase valmiiksi tuliasemaan.

6.1. Ammuimme ykköspiiskalla tarkistusammunnan Traktoribunkkeriin, joka olisi vaarallisin vastustaja huomisaamuna. Sain osuman tarkistetuksi ampumasektoriin.

Siitäkös vanja heti julmistui ja ampui neljä laukausta kakkospiiskalle luullen sen ampuneen. Vartiossa ollut Rinkinen painui kiireesti suojaan saatuaan päälleen melkoisen lumikuuron, jonka vieressä räjähtänyt kranaatti pölläytti. Itse asiassa minun piti tarkistusammuttaa myös kakkonen, mutta puhelimen ollessa epäkunnossa se ei onnistunut. Päätin antaa sille pakkasesta johtuvat korjaukset huomisaamuna arviokaupalla. Teemme nimittäin niin, että samaan aikaan kun ammun kk-pesäkettä korsun katolta, avaa kumpikin piiskamme tulen sen jälkeen kun olen ampunut puolet ammusmäärästäni. Niiden kohteena on Traktoribunkkeri ja tehtävänä häiritä sen ammuntaa ja tulen tarkkuutta meitä katolla olevia kohti. Hurskas toive oli tietysti se, että ne parhaassa tapauksessa tekisivät mahdottomaksi koko bunkkerin toiminnan.

7.1. Nousin 6.30 tarkastamaan alikersantti Nenosen kanssa tuotujen sirpalekранаattien kunnan. Sitten lähdimme tykille odottamaan oikeaa ampumisaikaa eli sopivaa aamun valkenemista, jotta näkisi suunnata riittävän tarkasti. Myös Wilhelms tuli vähän meidän jälkeemme paikalle. Edellisenä iltana olimme hämärän tihentyessä käyneet viemässä tykin paikalleen korsun katolle. Kun nyt aamuhämärissä tarkastelin sitä, totesin sen olevan sivulta päin melko hyvässä näkösuojassa. Sitä vastoin vaarallisimmasta suunnasta, edestäpäin, se loisti selvästi tummaa taivasta vasten. Jännittyneinä seurasimme näkyvyyden lisääntyessä, huomaako vihollinen sen liian aikaisin. Mitään erikoista ei näkynyt eikä kuulunut. Muutama tavanomainen kk-sarja lensi vinkuen ylitsemme. Aamun valkeus lisääntyi nopeasti ja oli jo aivan valoisa, mutta kohteenamme oleva vihollisen pesäke metsän laidassa pysyi itsepäisesti varjossa melkein näkymättömissä. Tämä johtui siitä, että auringon noustessa metsän takaa puiden varjot peittivät maalin. Kello 8.30 kieppeissä alkoi jotenkuten erottaa pesäkkeen katon. Viimeinenkin ampujista, Hassinen, ilmestyi paikalle. Pujahdimme vauhdilla katolle, Hassinen, Nenonen ja minä. Kranaatti putkeen, laukaus, toinen, kolmas, neljäs... Valojuovien punaiset kipinät säkenöivät maalin seinässä. Viides – omat piiskamme avasivat häirintätulen – kuudes... kunnes oli ammuttu kymmenen kranaattia. Ryssän konekivääri ampui aluksi kohteena olevasta pesäkkeestä vastaan, mutta ammuntamme häiritsi selvästi sen tulta. Äkkiä se vaikenä kokonaan saatuaan osakseen riittävän tarkan tällin. Kiskaisimme tykin lavetin haarat yhteen, repäisin asean Nenosen kanssa suoja-asemaan ja poistuimme vilkkaasti paikalta pitkin yhdyshautaa.

Häirintätulta ampuneiden piiskojeni kranaatit olivat osuneet suoraan vihollisen suorasuuntaustykin sektorin aukkoon, joka täyttyi savulla. Vanja tuli täysin yllätetyksi. Savun sokaisema tykki ampui useita kranaatteja tiukassa tahdissa korkealta ylitsemme. Muut vihollisen aseet eivät ehtineet tehdä yhtään mitään. Kaikki oli siis sujunut täysin olettamusten ja suunnitelmien mukaan, tai oikeastaan paremminkin. Suomalaiset saivat nimittäin myöhemmin päivällä vangin, joka kertoi seuraavaa:

Venäläiset olivat koonneet vähintään joukkueen verran sotilaitaan kohteenamme olleen konekivääripesäkkeen luokse lähtöasemiin, tarkoituksenaan tehdä yllätyshyökkäys asemiiimme vangin sieppausta varten. Hyökkäyksen piti alkaa juuri samaan aikaan kun avasimme tulen. Konekiväärin piti olla heidän tulitukenaan operaatiossa, mikä sellitti sen varsin nopean vastatulen avauksen meitä kohti. Nyt kävikin niin, että konekivääri joutui melkein heti pois pelistä ja partio hajaantui karkuteille. Ainoastaan heidän luutnanttinsa ja kaksi miestä lähitivät toteuttamaan annettua käskyä. He siis hyökkäsivät kolmestaan urhoollisesti, mutta eivät ehkä kovin viisaasti, asemiamme vastaan siirtyen äkillisesti taivaalliseen sotaväkeen noin kolmenkymmenen metrin päässä etulinjasta. Vanki ihmetteli lopuksi sitä, mistä tiesimme heidän kokoontumispaikkansa ja osasimme avata tulen juuri oikealla hetkellä. Kukaan ei kertonut hänelle, että toisen tuuri oli toisen turma.

Päivällä kävin saunassa kuin onnistuneen operaation kunniaksi. Illan hämähäyryttyä toimimme tykin suoja-asemasta korsulle ja parantelimme hieman kakkostykin ampumamahdollisuuksia.

8.1. Aamutuimaan tuli ”ulaani”, sotamies Honkanen, hevosineen ja toi käskyn, että Harvasuolle oli vietävä tykki nyt hämärän aikana. Ei muuta kuin toimeksi. Menimme joukolla tykille, jolla saimme paiskia töitä pitkään, ennen kuin saimme sen jäädytetyt kannukset irti maasta. Sen jälkeen nostimme tykin ammuksineen rekeen ja siirsimme sen Harvasuolle, jonne saapui myös Hassinen. Otimme tykistöltä selville maalien koordinaatit ja laitoimme suuntakehän avulla kiinnityspisteen paikoilleen. Sitten menimme korsulleni, laskimme maalien lukemat ja palasimme tykille. Kaukaisimpaan maaliin oli niin paljon matkaa, että tykki piti ottaa vielä pois asemasta ja nostaa pyörät parin hirren avulla niin korkealle, että pystyimme saamaan riittävän korotuksen. Sen jälkeen ammutin maalit kiinni käyttäen siihen 23 kranaattia.

Harvasuolle viedyn tykin tilalle asensimme 37 mm:n pst-tykin, jolla ei voinut välineiden puutteen takia ampua epäsuorasti.

9.1. Mistä lie itänaapuri taas niin kimpaantunut, että nosti aikamoisen tykkitulen meistä vasemmalle. Kranaatteja tuli vallan satamalla ja muutama niistä riitti meidänkin ykköstykkimme pään menoksi. Piiska säilyi kuitenkin ehjänä ja miehet terveinä. Pitihän minunkin käydä lavalla tiirailemassa mitä se naapuri oikein touhuili. Keräili polttopuita! Mielestäni vanja sai tyytyä vähän kylmempäänkin korsuun, joten ajoin kerääjät pois. Kaipa he hakivat keräämänsä puut sitten illan pimettyä parempaan talteen.

10.1. Kuvajan metsikössä oleva venäläisten tulenjohtopaikka ja tähytyslava kismitti, koska sieltä he seurasivat liikkeitämme ja pystyivät johtamaan tulta tarkasti. Päätinikin yrittää tuhota kyseisen kiusanhengen. Soitin Nenoselle, että yritetään yhdessä ampua se alas seuraavana aamuna. Hän saisi tarkkasilmäisenä miehenä olla apunani ja siksi hänen olisi tultava tutustumaan kanssani tilanteeseen. Kapusimme ensin Varikseen, josta käsin tutkimme tarkkaan maalimme. Sen jälkeen menimme etulinjaan, josta vielä tarkastelimme kohdettamme ja etsimme tykille hyvän tuliaseaman. Illalla siirsimme piiskan paikalleen ja naamioidimme sen odottamaan aamua. Lähetin sanan myös Wilhelmsille, että tulisi aamulla ampumapaikalle.

11.1. Aikaisin aamulla meitä kokoontui kolme urhoollista tykille: Wilhelms, Nenonen ja minä. Piiska oli heti etulinjan ampumahaudan takana. Poistimme ruuvit 30 sirpalekranaatin kärjestä, jolloin niistä tuli hyvin herkkiä. Siinä touhutessa ehti jo aamukin valjeta, joten saatoimme avata tulen. Ammuimme 30 sirpalekranaattia tulenjohtopaikkaan ja 10 kranaattia konekivääripesäkkeeseen.

Tulenjohtopaikka näytti menneen hyvin risaiseksi ja sen ympäriltä oli katkeillut puita. Vihollinen vastasi tykistöllään, mutta myöhästyi sen verran, että ehdimme alta pois.

Sitä ennen nykäisimme tykin suojaan, joten tehottomaksi jäi naapurin kiukuttelu. Taas toimi hyväksi todettu resepti: salaaminen, yllätys ja nopea toiminta.

12.1. Aamulla vielä uinaillessani laverilla ilmestyi Hassinen korsuun. Hän kertoi, että Nykänen oli ollut edellisenä aamuna Variksessa seuraamassa ammuntaamme. Koko vihollisen tulenjohtopaikka oli ollut ammunnan ajan yhtenä tulimerenä, joten hyvää jälkeä oli tullut.

Vanja ampua paukutteli tykillä koko aamupäivän aina kello puoli seitsemästä alkaen Traktoribunkkeristaan pitkin ja poikin etulinjaa, myös meidän tuliasemaamme.

Luulivat kai, että me jälleen ammunme heitä ja päättivät ehtiä tällä kertaa ensin.

Kävin Variksessa vasta päivemmällä. Pakkasusvaa oli niin paljon, että se haittasi huomattavasti näkyvyyttä. Joitakin ”puutyömiehiä” tosin näkyi jälleen polttopuun keruussa aukealla. Vauhditin urakkaa muutamalla kranaatilla ja miehet peittyivät räjähdyspilviin. Puut jäivät tälläkin kertaa viemättä.

13.1. Aamupäivällä pari toppatakkista sai äkkilähdön tienhaarasta. Päivällä vein vänrikki Pohjanheimon lavalle ihaillemaan vastapuolen maisemia. Tosin ilmaan oli levinnyt niin paksu sumu, ettemme nähneet paljon mitään.

Nokelainen ampui Wilhelmsin korsussa vahingossa sotamies Karpia pistoolilla polveen. Mies kiikutettiin kiireesti paikattavaksi.

Termolassa oli painikilpailut, joissa olin mattotuomarina. Itse en mennyt kilpailemaan, sillä olin päättänyt olla kilpailematta, olinpa sitten kuinka hyvässä kunnossa tahansa. Kilpailun jälkeen otin lyhyen harjoitusottelun, jonka jälkeen hiihtelin hiljaksen korsulleni viettämään rauhallista loppuiltaa.

14.–16.1. Lähdin taas Termolaan seuraamaan painikilpailuja. Pojat rikkivät sinä aikana korsun uudestaan. Järjestin heidät yöksi jalkaväen korsuun. Itse makasin yön tyhjässä korsussa komentopaikalla. Luin puoli kahteen yöllä, mutta lamppua en sammuttanut senkään jälkeen. Luteet eivät liiku mielellään valossa ja sen lisäksi lamppu lämmitti hiukan koleaa korsua. En kuitenkaan saanut nukutuksi koko yönä, vaikka luteet antoivatkin olla melko rauhassa.

Vihollinen ampui päivän aikana kakkospiiskalle 30 kranaattia ja kaksin verroin sen ympäristöön, mutta mitään vahinkoa se ei saanut aikaan. Kaiken kaikkiaan tuliaseaman ympärille tuli 149 kranaattia. Meillä näet oli se paha tapa tai hyvä harrastus, että laskimme aina, montako möykkyä putosi lähellemme ja näin olimme jatkuvasti selvillä naapurin ampumien kranaattien määrästä.

17.–18.1. Radiojumalanpalveluksen loputtua kävin komentopaikalta hakemassa itselleni päällyshousut. Herrasmieshän on herrasmies rintamallakin ja silloin ei kuvaan sovi palkeenkielillä lepattavat housut. Sain ostettua muotiluomukset mallia SA-int eli ”Suomen armeijan intendenttiosasto” Hassisen nimiin 250 markalla. Vanja kunnioitti siistiytynyttä ulkonäköäni pitkin päivää jatkuvalla tykkitulella, joka jatkui seuraavana päivänäkin. Koska lumisade haittasi näkyvyyttä, oli taas ”Termolan päivä”.

19.–23.1. Kävin tulenjohtopaikalla, josta näin noin kymmenmiehisen vihollisparven tallustelevan aukealla. Avitin matkantekoa parilla kranaatilla. Kaksi kertaa hajotin pensaikoissa lymyilevän joukon ja kolmimiehisestä puhelinkorjausryhmästä yksi sai passituksen sinne, missä kokardit on parasta tehdä asbestista.

Omalla linjalla oli melko rauhallista, mutta Leninin kaupungin suunnalta kuului kova ja jatkuva tykkituli.

Pakkanen kiristyi ankaraksi. Mittarin puutteessa asteita ei voinut tarkemmin määritellä. Vastapuolikin oli näköjään sen verran kohmeessa, että vihanpito ei tuntunut maittavan. Käytin aikaani halkojen hakkaamiseen. Se oli erinomainen harrastus pakkasella: puita pilkkoessa tuli lämmin ja tuloksena oli aito luonnon tuote, joka lämmitti vielä kaveritkin.

Viihdykettä asemasodan yksitoikkoisuuteen toi taas radio, jonka saimme takaisin korjauspajalta.

24.–31.1. Pakkanen jatkui kireänä. Hiljaiselo vihollisen puolelta päättyi koko päivän kestäneeseen kiukkuiseen tulitukseen. Mitään erityis-

tä kohdetta ei sillä tuntunut olevan, vaan räjähdyspilviä näkyi joka puolella. Tykistö patterin ampuma kranaatti räjähti muun muassa aivan kakkospiiskamme ampuma-aukon vieressä, ja hiukan kauempana niitä räjähteli useitakin. Myös Variksen ympärille putoili ammuksia, mutta lava pysyi edelleen ehjänä. Vanja oli ottanut tavakseen ampua öisin konekivääreillään pitkin sen metsän reunaa, jossa korsumme oli. Puissa kävi jatkuva pauke ja ropina. Oli syytä olla tarkkana kulkiesaan, ettei sotareissulle tullut äkkinäistä loppua.

Ilta meni tavaroita kokoillessa, sillä aamulla oli edessä lomalle lähtö. Tarkoitus oli viettää sitä Joroisissa ja Karttulassa aina helmikuun neljänteen saakka.

KESÄKUU 1944

9. kesäkuuta Neuvostoliiton suurhyökkäyksen ensimmäinen vaihe Karjalan kannaksella alkoi.

1.–6.6. Saimme divisioonasta käskyn siirtyä etulinjaan. Kuudentena päivänä siirsin kolmannen joukkueen Riihiön lohkolle. Muutto sujui häiriöttä.

Ryssä oli ottanut jo parin viikon ajan tavaksi tulla 10–20 koneen laivueissa ampumaan ja pommittamaan lähitienoita. Siviiliväestöäkin oli kuollut pommituksissa ja me ihmettelimme kovasti, mitä järkeä oli ollut päästää siviiliväestöä asumaan aivan rintamalinjojen tuntumaan. He olivat suuressa vaarassa ja lisäksi sotilaiden tiellä ja haittana. Ne, joilla oli valta päättää näistä asioista olivat osoittaneet varsin huonoa arvostelukykyä.

7.6. Muutin joukkueeni Ohtaan. Komentopaikka jäi määräyksen mukaan edelleen Saarenmaahan, joten minulla oli pitkä matka etulinjan joukkoihini. Muutto sujui muuten hyvin, paitsi että asemat olivat liian pienet uusille suurille tykeilleni, joten suurennustyöt oli suoritettava saman tien. Viholliskoneet hätyyttivät pitkin päivää liikkujia pomeillaan ja konekivääreillään.

8.6. Siirsin ensimmäisen joukkueen Vaskisavottaan. Koska alue oli minulle outo, kysyin paikallisilta, voiko autolla ajaa korsulle saakka. Paikka oli avomaastossa kumpareisessa notkelmassa. Minulle sanottiin, että autolla saattoi huoletta ajaa perille saakka. Ajoimmekin sinne ongelmitta. Kun lähdimme takaisin, huomasi vihollinen automme. Nyman oli ratissa, minä repsikan paikalla ja lavalla oli pari poikaa, toinen heistä oli Seppänen. Ehdimme ajaa vain muutaman kymmenen met-

riä, kun naapurin puolelta kajahti pitkäputkisen kanuunan laukaus ja kranaatti räjähti samalla takanamme tiellä. Heti sen perään lähti toinen, korjattu laukaus. Koska automme kulki eteenpäin, jäi se edelleen hieman lyhyeksi, vaikka tulikin jo huolestuttavan lähelle. Auto jatkoi tasaisesti ja hitaasti eteenpäin. Lavalla olevat miehet alkoivat hakata nyrkeillään ohjaamon kattoa huutaen ajamaan kovempaa, koska rysi ampui perään. He kai luulivat, ettemme kopissa olleet huomanneet ammuntaa. Koska auto kulki häikäpöntön voimalla, ei se lastin purkamisen aikana jäähtyttyään kulkenut yhtään sen kovempaa, vaikka olisi seisonut kaasun päällä. Tykinlaukaus toisensa jälkeen kajahti päämme menoksi. Ei ollut herkkua istua kopissa ja lavalla, kuulla lähtölaukautta ja odottaa kohti tulevaa kranaattia. Kukaan meistä ei kuitenkaan hypännyt autosta, vaan jäärpäisinä suomalaisina köröttelimme hitaasti, mutta sitkeästi kohti metsän reunaa. Se lähenei pikku hiljaa ja kranaatit iskivät auton taakse jatkuvasti liian lyhyinä. Taas tuli todettua venäläisen tulenjohtajan ammattitaidottomuus, kun hän lisäsi itsepäisesti matkaa liikkuvaan autoon aina saman verran kun edellinen laukaus oli jäänyt lyhyeksi. Lopulta pääsimme metsän suojaan ja sieltä oli turha näyttää pitkää nenää idän suuntaan, vaikka mieli teki.

Koska tykki ei ollut onnistunut tuhoamaan autoamme, lähetti rysi hävittäjänsä etsimään kulkuneuvoamme. Ne kiertelivät ja kaartelivat tien päällä meitä hakien. Onneksi metsä ympärillämme oli tiheä ja ojat matalat, joten ajoimme auton puiden alle näkösuojaan aina, kun koneet tulivat lähelle. Saimmekin pistäytyä metsän puolella useamman kerran, eivätkä lentäjät meitä löytäneet. Pääsimme siten hitaasti, mutta ehjinä Saarenmaahan.

9.6. Heräsin kuudelta siihen, että rakennus heilui niin, että olin pudota vuoteesta. Ulkoa kuului sellainen ryske ja pauhu, että oletin vihollisen pommittavan voimakkaasti aivan rakennuksen ympäristöä. Pompasin kiireesti katsomaan, mistä oli kysymys. Heti ulkona selvisi, että valtava meteli kuului linjoilta, jossa vihollinen hyökkäsi mahtavan tykistötulen turvin. Ykköstykin seutuvilla Vaskisavotassa ulvoi parisataa

lentokonetta linjojemme päällä tulittaen ja syöksypommittaen asemiamme.

Vihollisen jalkaväki vyöryi yhtenä massana puolustusasemiamme kohti. Silti saimme lyötyä hyökkääjät verissä päin takaisin.

Pitkin päivää lensivät suuret pommi- ja hävittäjälaivueet toinen toisensa jälkeen ylitsemme. Ne pommittivat ja ampuivat joka puolella ympärillämme. Päivällä kävin Kekrolassa Müllerin puheilla antamassa tilanneselostuksen muutostamme. Samalla tilasin taisteluvälinetoimistosta lisää kranaatteja tykkeihini.

Iltapäivällä venäläisten ilmahyökkäykset kiihtyivät entistäkin rajuimmiksi. Onneksi olin kaivattanut majoitusalueemme pihaan pitkät, kapeat ja syvät suojahaudat lentopommitusten varalle. Nyt nämä suojat olivat suureen tarpeeseen. Laskimme päällämme olevan samanaikaisesti 80 matalalla lentävää pommi- ja hävittäjäkonetta, joten ilmassa oli tungosta kerrakseen. Ahijärvellä oli kiivas lentopommitus, olihan siellä tärkeänä strategisena kohteena sairaalamme. Suuret maapatsaat nousivat siellä kohti taivasta, kun järeät pommit räjähtelivät. Samoin näimme selvästi, kuinka Kivennavan kirkon ympärillä kiertelee raskas pommikone pudottaen vähän väliä lentopommin kohti kirkkoa. Sairaala ja piruntorjuntabunkkeri, siinäpä oivat pommituskohteet ”urheille” punalentäjille.

Jotain ilon aihettakin näkyi, kun torjuntatuli pudotti kolme viholliskonetta alas. Tykistötuli raivosi taukoamatta koko päivän. Venäläisillä täytyi olla suunnattomasti tykkeitä laajalla alueella, niin mahtavaa oli niiden pauhu.

10.6. Herättyäni oli ilmassa sama jylinä ja meteli. Vihollisen painostus oli edelleen valtavaa. Kun venäläiset saivat ajettua saksalaiset pois Leningradin ympäriltä, saattoivat he painaa koko voimallaan meille päin.

Lähdin aikaisin aamulla katsomaan, miten poikani linjassa pärjäsivät ja voisinko tehdä jotain heidän hyväkseen. Minulle kerrottiin, että venäläisillä oli Kannaksella käytettävänä 22 divisioonaa, joissa jokaisessa oli 12 000–14 000 miestä. Meitä puolustajia oli viisi divisioonaa.

Vihollisella tuntui riittävän määrättömästi kalustoa sekä maassa että ilmassa.

Ajoimme kuorma-autolla Paajasen kanssa puolustusasemalta toiselle. Lastina meillä oli kranaatteja ja minä istuin lavalla kranaattilaatikoiden päällä. Matka oli vaarallinen, sillä pommi- ja maataistelukoneet koettivat estää suomalaisten teillä liikkumisen. Meitäkin ammuttiin, mutta lentäjät eivät saaneet osuaa liikkuvaan maaliin. Mietin siinä kranaattien päällä istuessani, että kohdalle sattuessa ei jää ainakaan kitumaan, joskaan ei jää haudattavaakaan. Lopuksi pääsimme tavoitteesemme Ohtaan. Siellä oli täytynyt vetäytyä tukilinja-asemaan. Menin käymään komppanian entisellä komentopaikalla, jota isännöi nyt kapteeni Laamanen pst-tykkeineen. Hän oli rykmentin tykkikomppanian päällikkö. Kranaatti oli osunut korsun eteisen kattoon lävistäen sen ja piha oli täynnä kranaattikuoppia. Kävin vielä raskaan heittimen korusussa, johon komppiani miehiä oli majoitettu. Siellä oli myös Martti Alarotu, kaksimetrinen kuulantyöntäjäsuuruus ihan sananmukaisesti. Hän oli siviilinaapurini, mukava ja reilu kaveri, jonka kanssa kaikki tulivat hyvin toimeen. Koska sauna sattui olemaan lämmin, käytimme tilaisuutta hyväksemme ja kylvimme Martin kanssa. Kranaattien yhtämittäinen jyske säesti kiukaalle heitetyn veden pihahduksia, kun muistelimme yhteisiä kokemuksiamme. Taistelukoneet kiertelivät ulkona yläpuolellamme kuin haukat saalista vaaniessaan syösten tulta ja pommeja heti, jos huomasivat vähäisintäkään liikettä.

Kun olin saunasta korsuun tultuani istunut jonkin aikaa, tuli eräs miehistäni sanomaan, että kapteeni pitää nyt varansa, sillä viereisessä huoneessa istuu mies puukko kourassaan ja hokee eteensä tuijottaen:

– Minä menen lyömään kapteenia!

Kaveri oli selvästi menettänyt hermonsa ja saanut päähänsä, että minä olen syyllinen tilanteeseen. Seonnut mies oli uusia, viimeisessä erässä meille tulleita ja en ollut ehtinyt vielä paremmin tutustua häneen. Pyysin Wilhelmsin luokseni, selostin hänelle tilanteen, käskin hänen ottaa mieheltä puukon pois ja viedä lääkäriin. En mennyt itse, koska en halunnut kärjistää tilannetta siihen pisteeseen, että mies olisi voinut vahingoittua. Hänhän oli olosuhteiden uhri, jota tuli hoitaa

eikä haavoittaa. Koska Wilhelms oli tavallaan sivullinen, saattoi hän mennä suhteellisen turvallisesti miehen luo. Hänen lähettinsä tuli kuitenkin varmuuden vuoksi ovelle konepistoolin kanssa. Lyhyen suostuttelun jälkeen mies antoi puukkonsa Wilhelmsille valittaen, että päätä särkee kovasti. Siitä Wilhelms sai hyvän syyn viedä mies rauhallisesti lääkärin vastaanotolle. Lääkäri antoi lääkkeet ja käski tulla uudelleen muutaman päivän kuluttua.

Ennen miehen paluuta korsiin olin lähtenyt käymään jalkaisin Vaskisavotassa, jonne olin aikaisemmin lähettänyt auton viemään ammuksia. Matkalla sinne oli pistäytyttävä useamman kerran metsässä maataistelukoneiden ahdistamana. Lopuksi pääsin eräiden upseerien henkilöautoon. He kertoivat, että vihollinen oli murtautunut Vaskisavotassa linjojen läpi ja omat olivat vetäytyneet sekasorrossa. Sanoin, että silloin minun on päästävä sinne heti. Koska minun oli kuitenkin sitä ennen käytävä komppanian komentopaikalla, pyysin ja sain kyydin divisioonan esikuntaan saakka, josta kävelin perille.

Kuortit, talon siviilit, seisoivat pihalla onnettoman näköisinä ja kysyivät heti minulta, että joko oli lähdettävä pakoon vai voiko vielä jäädä. Käskin lähtemään heti, niin kauan kun se yleensä oli mahdollista, sillä kohta olisi liian myöhäistä siviilien päästä mihinkään. Siitäkö nousi itku ja hätä. Lavakärryille heitettiin vähän tärkeintä omaisuutta kuten ompelukone ja viljasäkkejä, sitten lehmä kärryjen perään ja ulkosuojien ovet auki, että loppuosa karjaa pääsisi vapaasti kulkemaan. Niin he joutuivat toistamiseen jättämään juuri kuntoon saamansa kodin sodan jalkoihin. Isäntä huusi vielä lähtiäisiksi, että teurastakaa sika itsellenne. Sitten hän löi hevosta selkään ja niin he olivat jälleen pitkällä evakkotiellä. Taistelukoneet ulvoivat taivaan sinessä ja kaikkialla jylysi tykkien mahtava konsertti. Olihan se tavallaan komea evakkoon lähtö.

Auto oli sinä aikana palannut ammuslasteiseen. Paajasen mukaan Vaskisavottaan ei ollut enää menemistä. Siellä oli täysi sekasorto ja molemmat tykkimme olivat menetetyt. Ne olivat valtavassa pommituksessa kirjaimellisesti hautautuneet maamassojen alle. Samoin oli käynyt vetoautolle. Kymmenkunta miehistäni oli kadoksissa, olivatko

he elossa vai kuolleita, sitä ei kukaan tiennyt. Uutiset olivat siis varsin ikäviä.

Myöhemmin selvisi, että kolme miestäni katosi täysin, mutta loput kadoksissa olleet kerääntyivät vähitellen jäljelle jääneelle tykille.

Lähellä olleeseen JSp:hen oli tullut täysosuma tai täysosumia, niin että se hävisi potilaineen ja lääkäreineen sananmukaisesti taivaan tuuliin. Kaikki taisteluhaudat olivat jääneet putoavien maamassojen alle ja tasoittuneet, joten miehillä ei ollut mitään suojaa missä taistella. Ryssää lappasi yhtenä mustana massana päälle. Tällaisia tietoja tuli Tiilikaisen joukkueelta. Katsoin turhaksi sillä hetkellä pyrkiä sinne, koska joukot tukkivat tiet ja kaikki oli niin sekaisin, ettei sieltä kuitenkaan löytäisi omiaan. Jäljelle jääneitä pystyi Tiilikainen valvomaan siinä kuin minäkin.

Hänhän oli siellä vielä ehjänä ja toimintakunnossa. Katsoin sen sijaan järkevämmäksi käydä divisioonan päinvastaisella laidalla Lappalaisen mäellä, jossa minulla oli myös tykkijoukkue. Heillä ei ollut upseeria ollenkaan mukana ja paikka oli vaarassa jäädä mottiin. Niinpä lähdin moottoripyörällä Paajasen kanssa vielä samana iltana sinne. Pääsimme onnellisesti perille ja joukkuekin oli hyvässä kunnossa. Viuhollinen oli tehnyt rajun hyökkäyksen, vallannut etummaisista taisteluhautoja ja saanut joitakin suomalaisia vangeiksi, ei kuitenkaan ketään minun miehistäni. Joukkomme tekivät vastaiskun ja valtasivat alueen takaisin. Vangitut meikäläiset löytyivät takaisinvallatulta alueelta kädet selän taakse piikkilangalla sidottuina ja ammuttuina.

Selostin miehilleni tilanteen, annoin tarpeelliset ohjeet ja lähdimme pois. Ajoimme moottoripyörällämme viiden kilometrin pituisen tien, joka yhdisti Tonterin Termolaan. Oli jo keskiyö ja matka tällä tiellä ei ollut suinkaan vaaraton. Tien eteläpuoli oli jo venäläisten hallussa, pohjoispuoli oli suomalaisilla ja tie oli miinoitettu. Pioneerit, jotka olivat juuri saaneet erään osan tiestä miinoitettua, hämmästyivät meidän ajaessamme paikalle. He sanoivat luulleensa, ettei sieltä enää tule omia joukkoja. Sanoimme olevamme luultavasti viimeiset, koska jättämäni joukkue vetäytyisi tarpeen tullen toista lyhyempää ja turvallisempaa reittiä pois.

– Tämä tie on jo miinoitettu, mutta ajakaa tarkkaan edellä kävelvän pioneerin perässä, niin ette mene miinaan, sanoi pioneeriupseeri meille. Näin menetellen selviydimme tästäkin tien pätkästä.

Kun saavuimme Termolan kasarmien kohdalle, näimme upseeriden ja miesten tyhjentävän siellä olevia JR 7:n varastoja kovalla kiireellä, ettei niissä oleva tavara jäisi venäläisten käsiin. Termolan Rajajoen ylitse kulkeva silta oli jo miinoitettu ja lienemme olleet viimeiset, jotka ajoivat sen yli. Kaikkialla näkyi liikehdintää, vaikka oli jo sydänyö.

11.6. Sain divisioonan esikunnasta käskyn muuttaa komppanian komentopaikan Kekrolan joen takaiseen maastoon erään tien varteen. Panin heti töpinäksi ja mielellään lähdimmekin, sillä vihollisen lentäjät olivat käyneet yhä röyhkeämmiksi. Tiiviissä kyläkunnassa, joka sijaitsi vielä keskellä laajaa peltoaukeaa, sai odottaa pommikuormaa niskaansa millä hetkellä tahansa. Erästä alasammutusta pommikoneesta oli löytynyt seudun kartta. Siihen oli punaisella rengastettu kaikki tulevat pommituskohteet ja meidänkin majapaikkamme oli niiden joukossa. Vihollinen tuntui tietävän varsin hyvin, mihin joukkoja oli majoitettu. Kyseisen pommikoneen ohjaajan mustaksi palanut ruumis makasi tien varressa lähellä koneensa hylkyä.

Muuttomme uuteen majapaikkaan sujui ongelmitta. Kävin etukäteen tiedustelemassa maastokohdan, joka oli tiheässä kuusikossa oleva kuivapohjainen alue. Siihen pystytimme telttamme ja ajoimme autot suojaan.

Vihollislentäjät ahdistelivat teillä liikkuvia ajoneuvoja jatkuvasti, tosin tuloksena oli usein enemmän ääntä kuin tuhoa. Seurasin sivusta, kun maataistelukoneet hyökkäsivät lähellä uutta majoitusalueitamme hevoskolonnan kimppuun. Siinä kävi vallan korvia huumaava meteli. Muutaman kymmenen metrin korkeudella lentävien koneiden moottorit ulvoivat, konekiväärit tulittivat, 23 mm:n tykki jyskytti ja pommit räjähtelivät. Metelistä päätellen tuntui todennäköiseltä, ettei yllätetystä kolonnasta jäisi henkiin ketään, ei miehiä eikä hevosia. Kuormasto oli kaiken lisäksi sellaisessa maastokohdassa, ettei ollut

mahdollisuutta mitenkään suojautua, vaan oli otettava nöyrästi vastaan kaikki, mitä taivas runsain määrin tarjosi. Koneet tulittivat koko arsenaalillaan niin kauan kuin ammuttavaa ja pommitettavaa riitti. Koneiden poistuttua en ollut uskoa silmiäni ja metelistä soivia korviani. Hevosmiehet nimittäin totesivat, että yhden hevosen jalkaan oli tullut haava! Pakkasi ihan naurattamaan, koko mahtava hyökkäys alkoi tuntua vitsiltä, ainakin näin sivusta katsoen. Hevosmiehiä ei kuitenkaan jostain syystä naurattanut, ei edes pikkuisen hymyilyttänyt. Ei olisi varmaan hymyilyttänyt punalentäjiäkään, jos olisivat tienneet ”aikaansaannoksensa”. Luultavasti lentotukikohdassa merkittiin kirjoihin ja kansiin: ”täysin tuhottu vihollisen suuri kolonna...”.

Meiltä kului koko päivä muuttopuuhissa. Minun oli samalla johdettava komppanian taistelutoimintaa, mikä vaati melkein kaiken huomion näin kiivaan toiminnan aikana, jossa tilanteet muuttuivat jatkuvasti vaatien miesten ja kaluston liikuttelua.

Lyhyen yönä torkuin teltassa.

12.6. Lähdin aamuyöllä etulinjaan moottoripyörällä luotettavana ajajana Paajanen. Joukot olivat vetäytyneet jo Hartosen tienhaaran korkeudelle. Olin kuullut sotamies Höltältä, että Wilhelms tarvitsisi ehkä henkistä tukea, sillä hän näkyi hermoilevan. Se ei ilmennyt suinkaan arkuutena, vaan jatkuvana hermostuneena ja tarpeettomana hyppimisenä taistelun aikana kuopasta toiseen.

– Se mies vaarantaa suotta henkensä, kun ei pysy rauhallisesti alalaaan, totesi Hölttä.

Minusta oli suurenmoista, että miehistöön kuuluva sotilas kantoi vilpittömästi huolta esimiehestään. Samalla se todisti, että Wilhelms oli suosittu alaiensa keskuudessa. Itsekin pidin kovasti välittömästä ja reippaasta Veikko Urhosta.

Matkani tavoitteena oli siis löytää Wilhelms joukkoineen. Löysinkin toisen heidän tykeistään miehistöineen ennen Hartosen aukeata tien laidasta asemassa. Juttelin miesten kanssa jonkin aikaa ja sitten jatkoimme matkaa eteenpäin. Tien varrella oli runsaasti kranaattien repimiä suomalaisia sotilaita ja hevosia. Tuli mieleen heitä katselles-

saan, että ei tuonkaan pojan kotona vielä tiedetä hänen makaavan maantien ojassa pää murskana. Vihollinen antoi silloin tällöin äkillisen tykistökeskityksen näille teille ja sellaisten yllätysiskujen uhreja nämäkin vainajat luultavasti olivat.

Itse pääsimme erään tienristeyksen ohi parahiksi, kun kranaattikeskitys iski sinne.

Nyt oli liikuttava jo jalkaisin. Löysin Wilhelmsin tykkeineen aivan edestä tien laidasta. Edessä paloivat rakennukset ja vihollisen panssari-vaunut jyristelivät jossakin lähistöllä kesäyön hämärässä. Veikko Urho Wilhelms oli reippaalla ja pirteällä tuulella, kuten miehensäkin. Olin hyvilläni, ettei mieliala ollutkaan matalalla, kuten olin pelännyt. Viivyin heidän seurassaan jonkin aikaa antaen toimintaohjeita. Samalla toimitin apua erälle jalkaväen osastolle, jonka päällikkönä toimi majuri Ahola. Saavuimme takaisin vasta aamupäivällä.

Sain käskyn siirtää kaikki tykkini asemiin Siiranmäkeen, joka oli osittain linnoitettu. Työt olivat kuitenkin pahasti kesken. Nyt kostautui se, että miehiä makuutettiin laiskoina vuosikausia, eikä rakennettu puolustuslaitteita kuntoon.

Osan tykeistäni sijoitin Siiranmäkeen, jonne tehtyihin tykkiasemiin en ollut ollenkaan tyytyväinen. Niissä ei ollut riittävästi syvyyttä, vaan kaikki sijaitsivat mäen eteläreunalla. Lisäksi ne olivat suunnilleen samassa linjassa. Jos näistä asemista joutui vähääkään vetäytymään, niin uusia asemia ei ollut valmistettu. Toisen osan aseistani vein Siiranmäen länsipuolelle Saarenmaan aukean laitaan, jossa oli myös keskeneräisiä linnoituslaitteita. Jotta vihollinen ei hyötyisi entisistä majapaikoistamme Saarenmaan kylässä, tuikkasimme ne tuleen. Rakentamamme autotalli pellon laidassa jäi polttamatta.

Kokosin siis nopeasti joukkoni. Tiilikainen sai määräyksen miehittää ja varmistaa Saarenmaan aukean pohjoislaita. Wilhelmsin asemapaikaksi tuli Siiranmäen idänpuoleinen laki, jossa oli valmiiksi valettu asema ja korsu. Tykkiasema oli lähellä sitä painikämppeä, jossa olin käynyt ahkerasti harjoittelemassa. Itse juoksin Tiilikaisen ja Wilhelmsin asemapaikkojen väliä tarkistamassa, että kaikki tuli asianmukaiseen kuntoon. Meillä oli enää neljä tykkiä jäljellä, kun kaksi oli hau-

tautunut tykistökeskityksissä niin syvälle maahan, ettei niitä vihollisen painaessa väellä ja voimalla päälle ollut ehditty kaivaa esiin.

Yön vietin komppanian komentoteltassa.

13.6. Päätin siirtyä majoilemaan Siiranmäkeen. Halusin olla lähellä taistelupaikkoja, koska sieltä oli paremmat mahdollisuudet johtaa kuin kauempaa takaa. Koska teltaan majoittuminen ei tullut kysymykseenkään, oli löydettävä joku sopiva korsu, johon minäkin vielä sopisin. Mäen rinteessä lähellä etummaista puolustuslinjaa oli vahva, mutta pieni betonikorsu. Siinä majaili kapteeni Kiiskinen miehineen. Vaikka korsussa oli jo ahdasta, antoi Kiiskinen minulle luvan majoittua sinne, koska hän ymmärsi, että johonkin minunkin oli päästävää. Paikka olikin varsin sopiva, sillä se sijaitsi joukkueitteni puolivälissä.

Laitatin miehilläni koko päivän tykkiasemia kuntoon, ne naamiointiin ja tehtiin muutkin tarpeelliset työt. Vihollinen oli jo ehtinyt eteemme, eikä mitenkään vaatimattomin voimin. Virallisten tietojen mukaan hyökkäsi Siiranmäkeä vastaan kolme divisioonaa eli yli 30000 miestä. Apuna oli suuret panssari-, lentokone- ja tykistömuodostelmat. Varsinaista mäkeä totesin puolustavan kapteeni Waldenin jalkaväkikomppanian, kapteeni Kiiskisen jalkaväkikomppanian, yhden joukkueen minun pst-komppaniastani sekä muutaman yksinäisen suorasuuntaustykin. Tykistö ja heittimet antoivat pyydettyessä taaempaa eteemme tuli-iskuja hajottaen monet hyökkäysmuodostelmat. Muita joukkoja en omalla puolellamme mäellä nähnyt enkä niistä kuullut. Jos niitä oli, niin ei ainakaan mitään suurempia yksiköjä ollut. Puolustajia oli siis vähän, mutta sitäkin päättäväisempiä ja sitkeämpiä.

Vihollisia kaatui päivän mittaan edessämme olevalle noin 300 metriä leveälle peltoaukealle niin paljon, että ruumiit muodostivat aivan kuin tiheän mättäikön suolla. Minua harmitti kovasti, ettei kukaan jalkaväen komentajista kaadattanut perääntymisvaiheen aikana niitä näkötorneja, jotka olivat Siiranmäen eteläpuolella olevalla mäellä sen korkeimmalla kohdalla. Ne olivat samat tornit, joissa Anna-Liisa piti ilmatilaa silmällä toisten ilmavalvontalottien kanssa. Tiesin torneissa usein käyneenä, että Siiranmäen maasto ja puolustuslaitteet olivat

sieltä kuin tarjottimella tarkasteltavina. Pieninkin liike näkyi selvästi torneista kiikaroidessa. Sieltä oli erinomaiset olosuhteet johtaa tehokasta tykkitulta aseimiimme, siis varsinainen arvolahja meiltä venäläisille tulenjohtajille. Kiireeseen vetoaminen tuhoamatta jättämisessä ei vedonnut ainakaan minuun.

Jouduin vielä iltapuolella rankkasateeseen, vaatteeni kastuivat läpimäriksi eikä kuivaa ollut vaihtaa päälle. Vaatteet vettä tirskuen piti mennä yöksi Kiiskisen korsiin, joka betoniseininen oli kylmä kuin kellari. Ilmitulon vuoksi korsiin ei voinut lämmittää, savu olisi paljastanut korsun paikan – suurin kiitos siitä kaatamatta jääneille näkötorneille. En mahtunut korsiin pitkästäni, mutta sainhan unen horrokissa edes nojata johonkin. Kiiskinen istui puhelimensa vieressä ottaen vastaan tietoja, antaen käskyjä ja tilaten uhatuille paikoille tykistön sulkua. Niin kovasti näkyi hänelläkin olevan touhua, ettei ehtinyt silmiään ummistaa. Loppuihan sekin märkä ja kylmä yö viimein ja koitti uusi, verinen aamu. Valkenevan päivän aikana vuoti paljon tuttujen aseveikkojen verta – myös omaani.

14.6. Tiilikaisen miehiin Saarenmaan kylän laidassa olevassa metsikössä kuului iloinen sotamies H. Vihollinen ampui välillä kiivastakin tykkitulta alueelle. Erään keskityksen aikana kranatit sirpaleet iskeytyivät H:n vatsaan aiheuttaen hirvittävän tuskan, koska tulikuumat sirpaleet olivat repineet suoliston hajalle. Hän huusi ja valitti tuskissaan ja pyytämällä pyysi aseveljiään ampumalla lopettamaan hirvittävät kivut. Kukaan ei kuitenkaan voinut ampua kaveriaan, vaikka näkivätkin hänen kärsimyksensä. Joku oli jättänyt puuta vasten ladattun konepistoolin. H. huomasi sen ja epätoivoissaan sai muiden huomaamatta raahauduttua puun luo saaden konepistoolin käsiinsä. Hän laittoi piipun leukansa alle ja veti liipaisinta, joka oli asetettu kestotullelle. Seurauksena oli, että luotisuihku pyyhkäisi koko naaman mennessään, mutta ei vahingoittanut aivoja. Oli kaameaa nähdä mies, jolla kasvojen paikalla oli vain veristä massaa. Luodit loppuivat ja haavoittunut oli edelleen elossa ja tajuissaan. Koska hän ei pystynyt enää puhumaan, viittoili hän merkkejä, että ampukaa nyt hyvät ystävät ja lo-

pettää tuskani. Samassa tuli kranaatin täysosuma kiemurtelevaan mieheen lopettaen kärsimykset niin, ettei haudattavaa jäänyt. H. oli Kannaksen poikia ja hänen ansiostaan olimme saaneet viettää monta hauskaa hetkeä kuunnellessamme hänen mainioita juttujaan.

Pistäydyin aamulla komentopaikassani. En silloin arvannut, että se oli viimeinen kerta. Takaisin tullessani näin entisen esimieheni ja aseveljeni kapteeni Markku Hassisen tien vierustalla nauravin suin. Näin myöskin hänet viimeisen kerran, sillä Hassinen kaatui Vuosalmella kranaatin sirpaleiden osuessa hänen vatsaansa, kun hän nousi seisoimaan tähystelläkseen eteensä. Vaihdoin muutaman sanan, mutta koska molemmilla oli kiire, ei ollut aikaa pitempiin jutteluihin. Minun oli nopeasti päästävä pari kilometriä linjan takana harjulla olevalle pataljoonan komentopaikalle, koska niin oli käsketty. Tapasin siellä kapteeni Laamasen syvässä montussa. Hän ilmoitti, että hänet oli määrätty jalkaväen ja panssarintorjunnan väliseksi yhdysupseeriksi, jonka kautta kaikki ylempältä taholta tulevat käskyt tulisivat minulle. Hän ilmoitti myös, että minulle oli alistettu omani lisäksi kapteeni Oppaan tykkikomppania, jolla myös oli raskaat pst-tykit. Nyt näytti vastuu kasvavan äkisti aivan kuten talvisodan loppuvaiheessa, jolloin minulle alistettiin Viipurin kaupungin panssaripuolustus kahdentoista tykin voimin. Olin tyytyväinen, kun minulla oli taas käytettävissä enemmän miehiä ja tykkejä.

Lähdin lähettini, Lapin poika Remeksen kanssa takaisin Siiranmäkeen. Matkalla jouduimme äkkiä voimakkaaseen tykistösulkuun. Kranaatit räjähtelivät joka puolella ympärillämme yhtenä ryöppynä. Oli pakko hypätä maantien ojaan, joka oli onneksi melko syvä. Ojan penkalle, aivan viereemmekin, putosi muutama herkkäsytyttiminen ammus heittäen maata päällemme. Minulla oli sisäisesti ihmeen hyvä olo, joka tarttui Remekseenkin. Sanoin hänelle, ettei tarvitse pelätä, ei meihin osu kuitenkaan. Silloin lähetti poikani ilmoitti rauhallisesti, ettei hän sitten pelkääkään. Koska isku tuntui kestävän, kaivoimme ajan kuluksi suojapaikkaamme syvemmäksi. Saimme kyykkiä siinä toista tuntia, ennen kuin tuli helpotti niin paljon, että saatoimme karistaa soran vaatteistamme ja jatkaa matkaa. Matkan varrella tutustuin

yhteen niistä tykkijoukkueista, jotka oli minulle nyt alistettu. Sitä johdettiin vänrikki Kuisma.

Siiranmäkeen päästyäni kuulin, että vihollinen oli päässyt asemiimme Saarenmaan aukeiden laidassa ja jalkaväkemme oli juuri lähdössä vastaiskuun luutnantti Sippolan johdolla. Jätin lähettini siihen ja sieppasin varsikäsikranaatin, jossa ei ollut edes nalli paikallaan, kuten myöhemmin huomasin. Menin mukaan vastaiskuun, sillä murtoalueella oli yksi tykkiasemani ja tahdoin mennä omien poikieni avuksi. Venäläiset vetäytyivät asemistamme melko helposti. Vastaiskussa kaatuneiden joukossa oli Mannerheim-ristin ritari luutnantti Sippola, joka sai luodin otsaansa.

Osallistuin vielä kahteen vastaiskuun samassa maastossa. Nyt minulla oli aseena kivääri käyttökelvottoman käsikranaatin sijasta. Venäläinen konepistoolimies oli viimeisen iskun aikana vähällä yllättää minut. Hän päästi minut lähelleen, ampui pitkän sarjan ja pakeni. Tajusin tilanteen vasta maatessani polulla ja luotisuihkun pyyhkäistessä ylitseni. Olin heittäytynyt maahan tilannetta tiedostamatta, täysin vaiston varassa kuin villieläin. Eräs ryssä oli kaivautunut puolittain kiven alle muutaman kymmenen metrin päähän etummaisesta taisteluhaudastamme. Hän aikoi sieltä napsia meikäläisiä, koska luuli olevansa näkösuojassa. Kuitenkin eräs tarkkasilmäinen konepistoolimiehemme huomasi sala-ampujan. Hän ampui sarjan kohti venäläistä, joka vain vilkutti vastaan. Suomalainen ampui useamman sarjan ja venäläinen vain vilkutteli takaisin, vaikka sai luoteja nahkaansa. Lopulta mies saatiin hiljennettyä huiskuttelemaan oikosääristen humoristien joukkoihin.

Venäläinen taisteluosasto tuli vasemmanpuoleisen tykkimme eteen siitä tietämättä. Siinä se kokoontui yhteen neuvottelemaan jostain asiasta. Kranaatti tykin putkeen, suuntaus kohti ryhmää ja laukaus. Palaveri päättyi äkisti, kuten osanottajien maallinen vaelluskin.

Tiellä vihollisporukka veti tykkiä asemiin. Ammuimme täysosuman ja miehistö tuhoutui. Uudet miehet juoksivat tilalle alkaen kisko vauhdilla tykkiä. Uusi laukaus ja uudet uhrit. Sitkeästi vielä yksi joukko yritti jatkaa tykin kuljetusta, mutta yhtä onnettomalla loppu-

Siiranmäki.

Näin ahdasta oli korsun sisällä. Ummehtunutta ja pimeää.

37 mm:n panssarintorjuntatykkimme asemassaan Riihiössä.

Panssarintorjuntaupseerit syksyllä 1942 "Variksen" portailla. Ylinnä vänr. Wilhelms (kaatui Siiranmäessä 1944), luutn. Tiilikainen (haavoittui 1944), minä (haavoituin Siiranmäessä 1944) ja vänr. Kaksonen (kaatui Siiranmäessä 1944).